

УДК 336:225

А. О. Нікітішин

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ, м.Вінниця

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

A. O. Nikitishin

Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associated Professor of Department of Finance, Vinnytsia Trade and Economic Institute of Kyiv National University of Trade and Economics, Vinnitsa

The main directions of the improvement of a mechanism of the tax regulation

У статті досліджено значення податкового регулювання у здійсненні ефективних податкових трансформацій, розкрито недоліки та напрями його розвитку. Оцінку податкового регулювання в сучасних економічних умовах виконано методом аналізу і синтезу. Запропоновано визначення поняття «механізм податкового регулювання» та його схематичне відображення. Проаналізовано складові механізму податкового регулювання, досліджено суб'єкт, об'єкт, засоби та цілі застосування даного механізму. Розглянуто системні, комплексні та локальні інструменти податкового регулювання, на основі яких має формуватися ефективний механізм регулювання. У статті досліджено основні проблеми використання інструментів податкового регулювання. Запропоновано шляхи вирішення проблем механізму податкового регулювання країни.

In the article investigational value of the tax adjusting in realization of effective tax transformations, failings and directions of his development are exposed. Assessment of tax regulations in the current economic conditions has been made with the help of the method of analysis and synthesis. Author suggested the definition of "tax regulation mechanism" and its schematic displaying of a set of items. Analysis of the components of the tax regulation mechanism, studied the subject, the object, means and goals of using this mechanism. A systematic, comprehensive tools and local tax regulation, on which is formed an effective regulatory mechanism. The article is devoted to the main problems of using instruments of tax regulation. The ways of decision of problems of mechanism of the tax adjusting of country are offered.

Ключові слова: *податок, податкове регулювання, податковий механізм, інструменти податкового регулювання, проблеми податкового регулювання.*

Keywords: *tax, tax regulations, the tax mechanism, instruments of tax regulation, problems of tax regulation.*

Постановка проблеми. Використання регулюючого потенціалу податкової системи як інструменту фінансово-економічного регулювання є завжди важливим питанням фінансової теорії та практики. Дослідження теоретичних та практичних питань податкового регулювання як інструменту сприяння соціально-економічного розвитку суспільства завжди знаходиться в центрі досліджень фінансової науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий вклад в дослідження питань податкового регулювання внесли такі зарубіжні економісти як А. Ауербах і В. Геіл [1], Дж. Арнольд [2], Е. Енген та Дж. Скіннер [3], Ф. Падовано і Е. Галлі [4], Б. Салані [5], М. Фельдштейн [6, 7], Г. Хафбауер [8] та інші.

Серед вітчизняних вчених варто виділити Ю. Іванова [9, 10], І. Майбурова [10], Л. Тарангул [11] та інших.

Незважаючи на достатню увагу з боку науковців до питань розвитку податкової системи в цілому та податкового регулювання зокрема, механізм податкового регулювання соціально-економічного розвитку суспільства у науковій літературі до цього часу досліджений недостатньо ґрунтовно.

Постановка завдання. Метою дослідження є розкриття сучасного механізму податкового регулювання та розробка пропозицій щодо його вдосконалення. В рамках поставленої мети автором поставлено завдання визначити сутність та побудову сучасного механізму податкового регулювання, а також перспективні напрями його розвитку.

Викладення основного матеріалу. Сучасний механізм податкового регулювання – це сукупність організаційно-правових норм, принципів, методів і форм, суб'єктів і об'єктів державного регулювання податкових відносин через систему різноманітних інструментів з метою забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства.

Сучасна інтерпретація вітчизняних принципів побудови відносин в сфері податкового регулювання представлена в Податковому кодексі України [12]. Фінансовими інструментами реалізації принципів оподаткування є податки і збори, а важелями дії ставки податків і зборів, порядок їх обчислення і сплати, пільги і санкції. Складові податкового механізму – це податкове законодавство, податкове планування і прогнозування, управління податками, податкові санкції, податкові норми і нормативи при реалізації податкової політики мають дотримуватися принципів оподаткування.

До найпоширеніших методів податкового регулювання належать:

- інвестиційний податковий кредит;
- вибір і встановлення ставок оподаткування;
- відстрочення податків і зборів;
- податкова амністія;
- міжнародні договори про уникнення подвійного оподаткування;
- податкові канікули;
- податкові відрахування.

Форми податкового регулювання поділяються на прямого та опосередкованого впливу.

Суб'єктами податкового регулювання є Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Державна фіскальна служба України, органи місцевого самоврядування.

Об'єктами податкового регулювання виступають споживання, доходи, майно, використання природних ресурсів, розподілений прибуток, капітал.

В Україні в рамках загального механізму податкового регулювання ми можемо виокремити окремі механізми та класифікувати їх, в залежності від масштабу регулюючого впливу, наступним чином:

- системні механізми податкового регулювання;
- комплексні механізми податкового регулювання;
- локальні механізми податкового регулювання (рис.1).

Рис.1. Механізми податкового регулювання в Україні

Джерело: складено автором

До системних механізмів податкового регулювання, які вбудовані у вітчизняну систему оподаткування, відноситься структура системи оподаткування: співвідношення загальнодержавних та місцевих податків і зборів, прямих та непрямих податків, на майно і капітал, з юридичних та фізичних осіб тощо.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності є особливим механізмом справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, на сплату єдиного податку з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності.

До комплексних механізмів податкового регулювання відносяться спеціальні режими оподаткування (діяльність у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства; діяльність щодо виробів мистецтва, предметів колекціонування або антикваріату) та оподаткування платників податків в умовах дії угоди про розподіл продукції.

Згідно діючого податкового законодавства в Україні через механізм спеціальних режимів оподаткування регулюється діяльність у сфері сільського та лісового господарства, рибальства, а також діяльності щодо виробів мистецтва, предметів колекціонування або антикваріату. Такий механізм податкового регулювання включає систему заходів, що визначають особливий порядок оподаткування окремих категорій господарюючих суб'єктів, які відповідають певним критеріям, шляхом надання таким платникам податків і зборів особливого порядку визначення елементів податку та збору, звільнення від сплати окремих податків та зборів.

Механізм податкового регулювання складається із значної кількості елементів, якими є окремі податкові інструменти. Значний вплив на ефективність податкового регулювання має правове середовище. З вузької точки зору, механізм податкового регулювання можливо представити як сукупність визначеної Податковим кодексом України кількості інструментів.

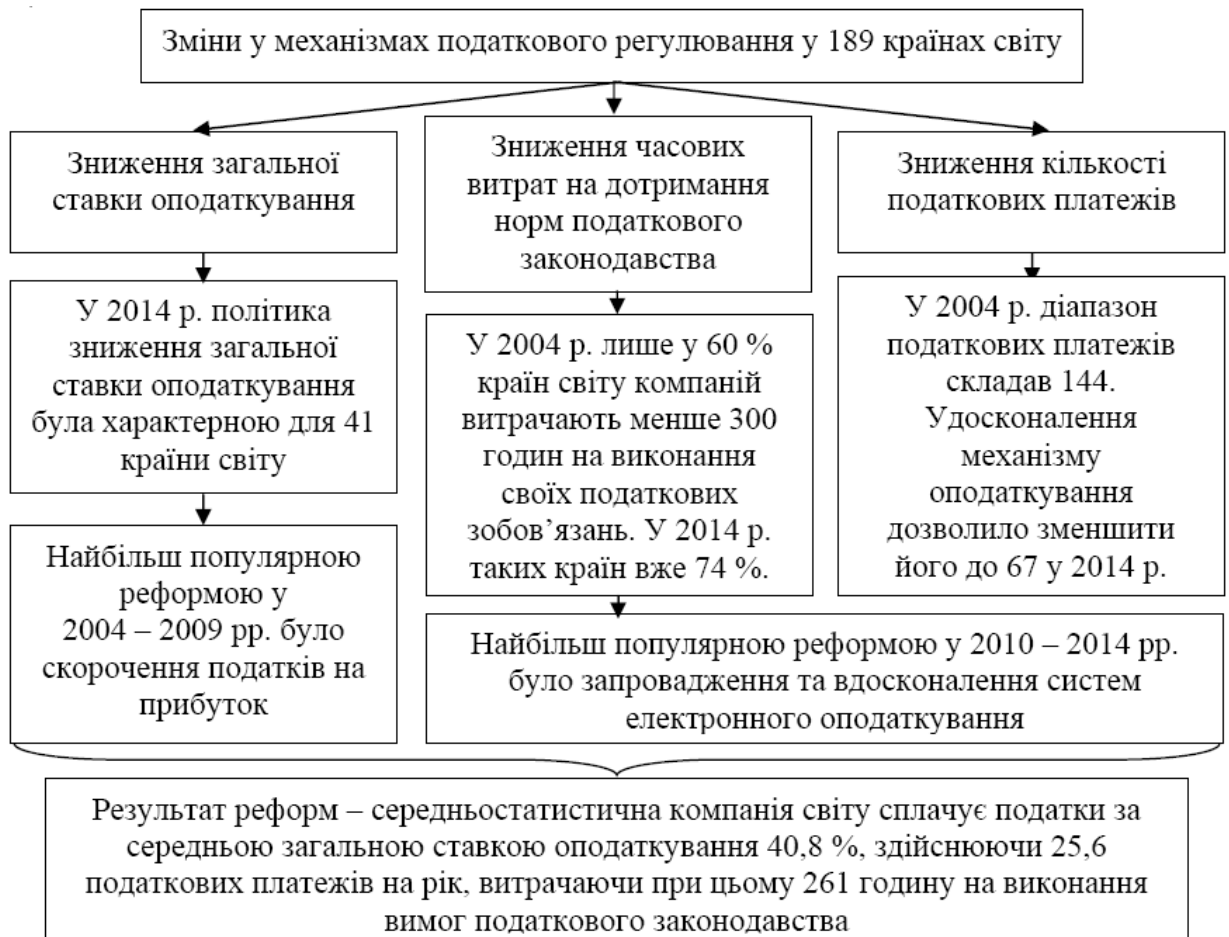
Інструменти податкового регулювання можливо класифікувати з точки зору економічного або адміністративного підходу. До найважливіших економічних та адміністративних інструментів належать:

- загальний рівень оподаткування, який впливає на економічні процеси;
- структура системи податків і зборів – це визначення загальнодержавних та місцевих податків і зборів;
- співвідношення прямих і непрямих податків, яке визначає розподіл податкового навантаження на виробника і споживача;

- ставка податку. Вона є одним із найбільш вагомих інструментів податкового регулювання. Регулюючий ефект досягається через встановлення базових, граничних, абсолютних та відносних ставок податків;

- податкові пільги;
- визначення складу платників податків і зборів;
- порядок нарахування, утримання та сплати податків і зборів;
- об'єкти оподаткування;
- порядок визначення бази оподаткування;
- строки сплати податків і зборів;
- порядок обчислення суми податку чи збору. Для прикладу, при розрахунку податку на доходи фізичних осіб, враховуються розміри державних соціальних стандартів (мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум для працездатної особи);
- податковий контроль;
- відповідальність;
- податкові знижки;
- права, обов'язки і відповідальність посадових осіб контролюючих органів;
- обов'язки і права платників податків, які через встановлення зобов'язань і прав впливають на їхню поведінку.

Аналіз податкової політики в зарубіжних країнах дозволив визначити домінуючі тенденції у змінах механізмів податкового регулювання. Це зниження загальної ставки оподаткування та часових витрат на дотримання норм податкового законодавства, зменшення кількості податкових платежів (рис.2).

Рис.2. Сучасні тенденції у зміні механізмів податкового регулювання у 189 країнах світу

Джерело: складено автором за даними [13]

В процесі реформ значна увага в удосконаленні механізмів оподаткування приділяється інформатизації процесів оподаткування, як наслідок у 2014 р. 84 країни світу повністю завершили запровадження систем електронного декларування та сплати податкових зобов'язань.

Результатом реформ стало зниження середньої загальної ставки оподаткування, зменшення кількості податкових платежів на рік, скорочення витрат часу на виконання вимог податкового законодавства, що дозволило середньостатистичній компанії світу сплачувати податки за середньою

загальною ставкою оподаткування 40,8%, здійснювати 25,6 податкових платежів на рік, витратити при цьому 261 годину на виконання вимог податкового законодавства.

Важливо при формуванні стратегії розвитку державних фінансів України враховувати сучасні міжнародні тенденції податкового регулювання.

У процесі реформ міжнародних податкових систем значна увага приділяється розробці механізмів протидії розмиванню оподаткованої бази і виведення прибутків із під оподаткування. Актуальність даної політики зумовлена значними податковими втратами за наявності такої проблеми. Щорічні втрати держав від недоотриманих податків від таких дій оцінюються приблизно у сумі 100-240 млрд. дол. США. Відтак зусилля урядів іноземних країн будуть спрямовані на:

- боротьбу з шахрайством і ухиленням від сплати податків;
- покращення прозорості і визначеності для підприємців і держав в сфері оподаткування;
- посилення їх співпраці в налагодженні звітності з метою чіткого бачення глобальної картини діяльності транснаціональних корпорацій;
- припинення недобросовісних податкових практик, зокрема, в сфері інтелектуальної власності через автоматичний обмін податковими правилами;
- удосконалення правил трансферного ціноутворення, щоб запобігти використанню платниками податків об'єктів для укріплення прибутків у низько- чи безоподатковуваних юрисдикціях.

Світові тенденції у сфері непрямого оподаткування характеризуються наступними процесами:

- запровадження нових податків на використання природних ресурсів;
- створення глобального правового середовища для аналізу міжнародних операцій з постачання послуг та нематеріальних активів;
- певне розширення баз оподаткування непрямыми податками;
- активне державне сприяння інтенсивному розвитку митної сфери.

Важливим досягненням у напрямку досягнення більшої прозорості у оподаткуванні є врегулювання країнами Європейського Союзу питання обміну з 2017 р. інформацією про податкове регулювання. На даний час країни – члени Європейського Союзу майже не діляться інформацією про податкове регулювання одна з одною, а це не сприяє здоровій податковій конкуренції. Для прикладу, «особливі» умови оподаткування пропонувала Ірландія для американської корпорації Apple, Люксембург – для італійської компанії Fiat, Нідерланди – для американської компанії Starbucks.

Багато країн Європейського Союзу за такої ситуації не знають про транскордонне податкове регулювання в інших країнах ЄС, яке може впливати на їх власну податкову базу, а транснаціональні компанії можуть використовувати відсутність прозорості в даній сфері для того, щоб штучно зменшувати свої податкові внески.

У багатьох країнах світу податкове регулювання економічного розвитку залишається пріоритетним у наборі інструментів державного регулювання не лише реального, але й фінансового сектору. У 2015 р. 11 із 28 країн Європейського Союзу підтримали пропозицію Єврокомісії про введення податку на фінансові операції. Введення податку на фінансові транзакції розглядається ще з 2011 року. У разі досягнення згоди між усіма країнами - членами ЄС, передбачається введення податку в розмірі 0,1% на операції з акціями та облігаціями, а також податку в розмірі 0,01% на операції з деривативами. За попередніми оцінками такий податок дав би змогу генерувати дохід у розмірі 30–35 млрд. євро на рік.

У найближчому майбутньому перспективними напрямками податкового регулювання буде:

- побудова ефективних механізмів оподаткування операцій в цифровій економіці;
- удосконалення правил для контрольованих іноземних компаній;
- подальше вдосконалення обмежень в розмиванні податкової бази;
- розширення обов'язкових та чітких правил розкриття інформації про платників податків і об'єкти оподаткування;
- підвищення ефективності механізмів вирішення податкових спорів;
- покращання механізмів зміни двосторонніх податкових договорів.

Умови сучасного суспільного розвитку диктують надскладні вимоги до проведення податкового регулювання – це є складний, не лише соціально-економічних компроміс, але і політичний. В умовах економічної кризи за відсутності інших дієвих методів стимулювання економіки, таким методом може бути відчутне зниження податків. Проте в Україні відсутні достатні ресурси для фіскальної лібералізації, адже країна потребує додаткового зовнішнього фінансування, а тому побудова або зміна сучасного механізму податкового регулювання знаходиться під впливом зовнішніх міжнародних інституцій, зокрема Міжнародного валютного фонду.

Незважаючи на значні успіхи у проведенні вітчизняної податкової реформи за підсумками 9 місяців 2015 р. (прогрес виконання задач на 2015 р. - 69%) суспільне сприйняття її результатів бажає кращого. Лише 23,5 % опитаних дослідницькою компанією TNS на замовлення Проектного офісу Національної ради реформ респондентів зазначити, що вони бачать активні або повільні зміни в оподаткуванні. Натомість 76,5 % респондентів вважають, що змін в реформованій податковій сфері майже не має або зовсім не має.

По завершенню 3 кварталу 2015 р. вимога приведення системи оподаткування ПДВ у відповідність до вимог законодавства ЄС виконана на 25% (розроблено законопроект). Сутність вимоги полягає в тому,

що Директиви 112 та 45 правил ПДВ не містять грошової застави зобов'язання з ПДВ. Міністерство фінансів України встановило обов'язковий депозит ПДВ у вигляді авансових платежів, а в Європейському Союзі тільки ПДВ рахунок-фактура підтверджує право на залік.

Запроваджено особисту фінансову відповідальність працівників Державної фіскальної служби України за втрати, понесені платниками податків через незаконні дії або бездіяльність таких працівників.

В сучасних умовах вітчизняний механізм податкового регулювання втрачає свою дієвість по наступних причинах:

- недовіра платників податків до державної фінансової політики, викликана занадто частими змінами у податковому законодавстві;
- невідповідність переходу із «тіньового сектору» в офіційний з вищими ставками оподаткування від ставок, які пропонує «тіньовий ринок» при переводі не облікованої готівки в офіційну економіку.

Саме тому сучасне податкове регулювання слід проводити із врахуванням вищезазначеного та втрати у 2016 р. деяких компенсаторів, а саме:

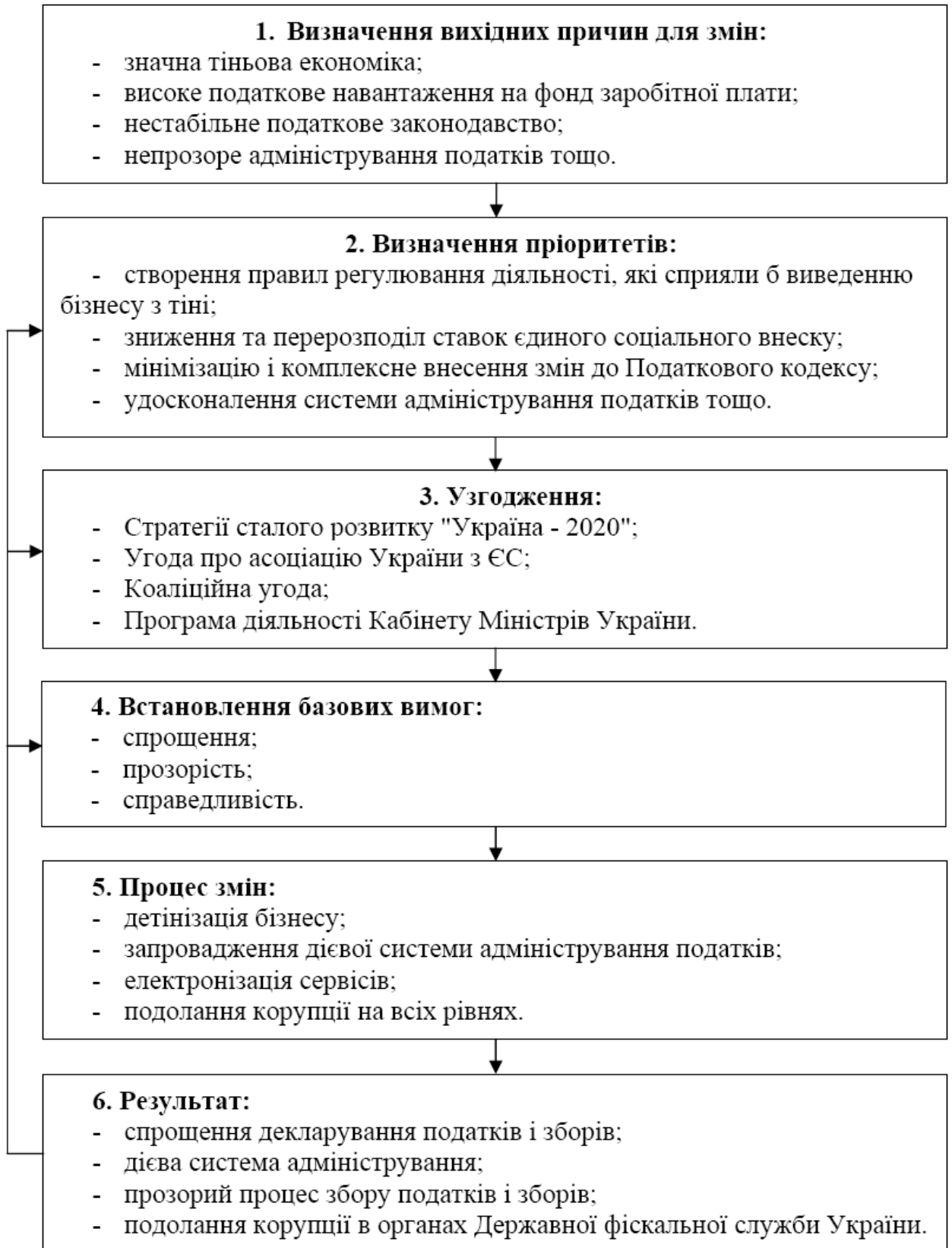
- зменшення відрахувань у 2016 р. Національним банком України до Державного бюджету України;
- збільшення витрат на субсидії населенню;
- у 2016 р. зникне позитивний вплив інфляційного і девальваційного лагу між бюджетними доходами і витратами, так як рівень девальвації та інфляції у цьому році буде значно нижчим, ніж у 2015 р.;
- зменшення міжнародної фінансової допомоги від іноземних країн та міжнародних фінансових інститутів.

Таким чином, робимо висновок, що передумов для значного зниження податків, принаймні у найближчій перспективі, не має. Це можуть бути лише серйозні зміни механізмів оподаткування певних галузей, які оподатковуються занадто високими ставками, або ж значне зменшення одного податку за рахунок деякого підвищення ставок по одному чи декількох інших податках.

Ефективні результати в податковому регулюванні будуть досягнуті тільки у разі комплексного вирішення нагальних проблем у вітчизняній податковій політиці у напрямках:

- ліквідації корупції в Державній фіскальній службі України та інших державних інститутах;
- проведення дієвих та змістовних податкових реформ;
- мінімізації змін в реалізації податкової політики;
- врегулювання питання своєчасного відшкодування ПДВ;
- логічного завершення розпочатих реформ, змін, ініціатив;
- мінімізації негативного впливу на обігові кошти бізнесу;
- забезпечення зрозумілості норм податкового законодавства;
- удосконалення кадрової політики.

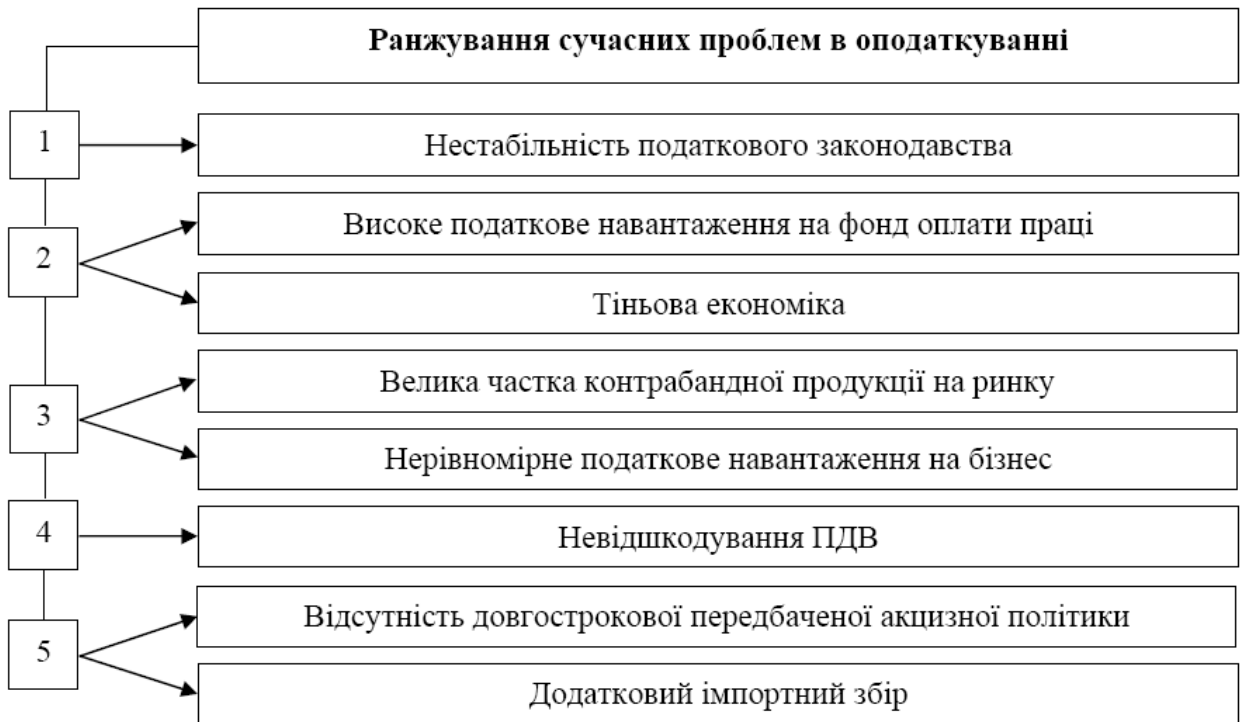
Механізм податкового регулювання в динаміці є певним процесом, який, з врахуванням сучасних викликів соціально-економічного розвитку країни, можливо представити у вигляді певних послідовних етапів (рис.3).

Рис.3. Структурна схема змін сучасного механізму податкового регулювання

Джерело: складено автором

Дорожню карту змін механізмів оподаткування необхідно будувати виходячи із ранжування найголовніших проблем оподаткування, визначених за результатами проведення комунікаційної платформи Цільової команди «Податкова реформа» Національної ради реформ (рис.4).

Рис.4. Ранжування найголовніших проблем оподаткування за підсумками проведених 16 індустріальних платформ

Джерело: складено автором

Найбільшою проблемою оподаткування є нестабільність законодавства, що його регулює, а саме у 2011 р. вносились зміни до Податкового кодексу України 17 разів, у 2012 р. – 22, у 2013 р. - 9, у 2014 р. – 24 рази.

Виходячи із реального стану справ ми можемо запропонувати пріоритетні кроки у реалізації механізмів податкового регулювання:

- забезпечення якомога більшої стабільності основних механізмів податкового регулювання;
- перебудова механізму оподаткування фонду заробітної плати у напрямку часткового перенесення податкового навантаження із роботодавця на найманого працівника;
- виведення із бізнесу тіні;
- посилення податкового контролю за контрабандою;
- зменшення податкового навантаження із одночасним пошуком бюджетних компенсаторів;
- забезпечення своєчасного, прозорого відшкодування ПДВ та погашення наявної бюджетної заборгованості з ПДВ;
- проведення акцизної політики відповідно до європейських правил;
- часткове скасування додаткового імпортного збору на товари за виключенням предметів розкоші.

У короткостроковій перспективі необхідним є вирішення наступних проблем в механізмах податкового регулювання:

- відсутність права на зменшення податку на доходи фізичних осіб, сплаченого за кордоном, за умови відсутності угоди про уникнення подвійного оподаткування;
- вузьке коло членів сім'ї першого ступеня споріднення для цілей оподаткування спадщини та подарунків;
- дискримінація у механізмі оподаткування доходів резидентів і нерезидентів;
- визначення суми податків в залежності не від технічних характеристик, а від їх ринкової вартості;
- запровадження індексації ставок податків і зборів виражених у національній валюті за умови значної інфляції;
- гармонізація акцизного оподаткування до європейського рівня в частині ставок оподаткування;
- уточнення термінології, усунення двозначностей у трактуванні податкового законодавства;
- спрощення та покращення формулювання статей Податкового кодексу України;
- особливий механізм відшкодування ПДВ для інвесторів при інвестуванні ресурсів у спорудження виробничих об'єктів;
- спрощення вимог до документування для послуг з низькою доданою вартістю.

Висновки. Отже, побудова та застосування механізмів податкового регулювання має носити комплексний характер в рамках стратегії розвитку державних фінансів України та в поєднанні із інституційними ринковими реформами – це створення стимулюючої податкової системи та конкурентної ринкової системи. У нинішніх реаліях механізм податкового регулювання має будуватися та зазнавати змін в комплексі із структурними реформами, корелюватися із політикою бюджетних видатків, державною борговою політикою, націлюватися на збалансування бюджету вже у короткостроковій перспективі.

Необхідним є забезпечення тісної взаємодії заходів податкового регулювання із удосконаленням макроекономічного і фінансового регулювання: забезпечення стабільності грошової одиниці, фінансової відкритості країни, ефективного макроекономічного регулювання, відкритості державного управління.

Перспективи подальших досліджень. Наступним кроком дослідження має стати обґрунтування вітчизняного механізму, його змін і перебудови в контексті загальнодержавної стратегії євроінтеграції. Вже сьогодні ми маємо враховувати останні тенденції у реалізації податкової політики європейських країн та ключових партнерів європейського співтовариства.

Література.

1. Auerbach A., Gale W. Activist fiscal policy to stabilize economic activity / A. Auerbach, W. Gale // NBER Working Paper. – 2009. - Vol.15407. - 55 p.
2. Arnold J. Do Tax Structures Affect Aggregate Economic Growth?: Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries / J. Arnold // OECD Economics Department Working Papers. – 2008. - Vol. 643. – 26 p.
3. Engen E., Skinner J. Taxation and Economic Growth / E. Engen, J. Skinner // NBER Working Paper. - 1996. - Vol. 5826. - 54 p.
4. Padovano F., Galli E. Tax rates and economic growth in the OECD countries / F. Padovano, E. Galli // Economic Inquiry. – 2001. - Vol. 39 (1), pp. 44–57.
5. Salanié B. The Economics of Taxation [Text] / B. Salanié. - MIT Press, 2003.- 226 p.
6. Feldstein M. Effects of Taxes on Economic Behavior / M. Feldstein // National Tax Journal. – 2008. - Vol. LXI (1), pp. 131-149.
7. Feldstein M. Rethinking the Role of Fiscal Policy / M. Feldstein // Working Paper. – 2009. - Vol. 14684. – 11 p.
8. Hufbauer G. Tax Policy in a Global Economy / G. Hufbauer // Paper for the American Institute of Contemporary German Studies. - Peterson Institute for International Economics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iie.com/publications/papers/paper.cfm?ResearchID=365
9. Регулятивний потенціал податкової системи України: монографія / Ю.Б. Іванов [та ін.] ; [Харк. нац. екон. ун-т]. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 335 с.
10. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій : навч. посібник / Під ред. д-ра екон. наук, проф. Ю.Б. Іванова, д-ра екон. наук, проф. І.А. Майбунова. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – 492 с.
11. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України : [Монографія] / за заг. Ред. Л.Л. Тарангул; Нац. унів-т ДПС України. – Ірпінь, К.: Фенікс, 2012. – 532 с.
12. Податковий кодекс України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
13. Doing business 2016 / The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. - 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf>

References.

1. Auerbach A., Gale W. (2009), “Activist fiscal policy to stabilize economic activity”, *NBER Working Paper*. - vol.15407. - 55 p.
2. Arnold J. (2008), “Do Tax Structures Affect Aggregate Economic Growth?: Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries”, *OECD Economics Department Working Papers*. - vol. 643. – 26 p.
3. Engen E., Skinner J. (1996), “Taxation and Economic Growth”, *NBER Working Paper*. - vol. 5826. - 54 p.
4. Padovano F., Galli E. (2001), “Tax rates and economic growth in the OECD countries”, *Economic Inquiry*. - vol. 39 (1), pp. 44–57.
5. Salanié B. (2003). *The Economics of Taxation*. - MIT Press, 226 p.
6. Feldstein M. (2008), “Effects of Taxes on Economic Behavior”, *National Tax Journal*. - vol. LXI (1), pp. 131-149.
7. Feldstein M. (2009), “Rethinking the Role of Fiscal Policy”, *Working Paper*. - vol. 14684. – 11 p.
8. Hufbauer G. Tax Policy in a Global Economy. Paper for the American Institute of Contemporary German Studies. Peterson Institute for International Economics, available at: www.iie.com/publications/papers/paper.cfm?ResearchID=365 (Accessed 10 December 2015).
9. Ivanov Y.B. (2009). Regulyativnyy potential podatkovoi systemy Ukrainy [The regulatory potential of tax system of Ukraine]. Injek, Kharkiv, Ukraine.

10. Ivanov Y.B. and Maiburov I.A. (2010). *Podatkova polityka: teoriya, metodologiya, instrumentariu* [Tax policy: theory, methodology, tools]. Injek, Kharkiv, Ukraine.
11. Taranhul L.L. (2012) *“Biudzheta pidtrymka ta podatkovye stymuliuvannia natsional'noi ekonomiky Ukrainy”* [Budgetary support and tax incentives for national Ukraine economy], Feniks, Irpin', Ukraine.
12. *The Verkhovna Rada of Ukraine (2015). Tax code of Ukraine*, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (Accessed 21 May 2015).
13. *Doing business 2016 (2015). The International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank*, available at: <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf>. (Accessed 21 December 2015).

Стаття надійшла до редакції 15.02.2016 р.